

16

STU

PRIČE

66. Biennale Musica

Eksperimentalni muzički teatar u fokusu

KAROLINA RUGLE

Michel van der Aa: The Book of Water Foto: La Biennale di Venezia © Andrea Avezzù

SHARE

FESTIVAL

GLAZBENO-SCENSKO

BIENNALE MUSICA

OUT OF STAGE

ITALIJA

VIRTUALNA STVARNOST

MEĐUNARODNO

EKSPERIMENTALNA GLAZBA

SUVREMENA GLAZBA

OPERA

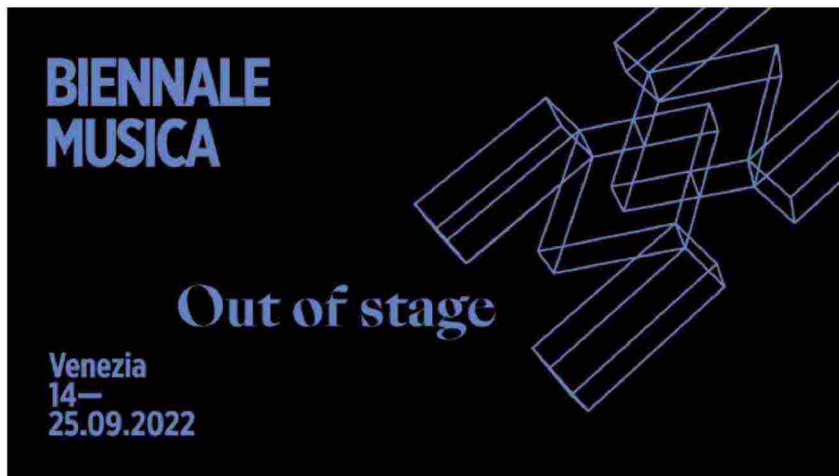
La Biennale

Ušli smo u posljednji mjesec održavanja uzbudljivog **59. Venecijanskog biennala** koji je ove godine od 23. travnja još jednom prikazao suvremenomjetničke radove odabranih umjetnica i umjetnika iz gotovo cijeloga svijeta, kao i posjetitelje, obožavatelje te kritičare koji su došli pogledati *Milk of Dreams*. Oni koji još nisu, imaju priliku do 27. studenog posjetiti festival. Giardini, Arsenal i brojne lokacije u gradu prostori su gdje možete pogledati i brojne radove kojima je sastavni, središnji ili idejni element upravo zvuk u svojim različitim pojavnostima.

Venecija je kroz povijest bila ne samo mjestom značajnih događanja u glazbi i umjetnosti, nego i nadahnućem za stvaranje. Ništa drugačije nije ni s umjetnicima 20. stoljeća. Vjerojatno najpoznatiji američki eksperimentalist John Cage često je posjećivao Veneciju, dolazeći na vikend posjete za razdoblja kada je boravio u Milanu na Fonološkom studiju gdje je skladao i svoj *Fontana Mix*.

Dapače, Venecija je bila inspiracijom za pionirski pothvat u području *soundscapea* – u istome studiju pripremio je svoju kompoziciju *Sounds of Venice*, prvi rad te vrste, koji u središtu ima zvukove Venecije što ih je Cage prethodno snimio krećući se po gradu, izvodeći različite aktivnosti i koristeći razne zvukove toga inspirativnog grada.

Out of Stage

Ove je godine Venecija ugostila i brojne glazbene i glazbeno-scenske izvedbe održane u sklopu **66. međunarodnog festivala suvremene glazbe** čije je programe od 14. do 25. rujna posjetilo desetak tisuća ljudi. **Biennale Musica** umjetnički je i programski ponovno oblikovala skladateljica **Lucia Ronchetti**, usmjerivši ga ovaj put prema promišljanju muzičkog teatra i glazbeno-scenske kreacije danas, pod naslovom **Out of Stage**. **Ideja** je bila stvaranje panoramske slike trenutnih istraživanja koja se kreću u vrlo različitim smjerovima, skladateljskih pristupa, tehnika i tehnologija.

Alexander Schubert: *Sleep Laboratory* / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzi

Ovogodišnji dobitnik *Zlatnog lava* za životno djelo glasoviti je talijanski skladatelj **Giorgio Battistelli**, hrvatskoj publici poznat s *MBZ*-a 2013., kada je ansambl Icarus izveo njegovo djelo *Balzamar*. Ovo prestižno priznanje dodijeljeno mu je za „njegov rad u području eksperimentalnoga muzičkog teatra i intenzivnu opernu produkciju djela koja su na scenu postavljale najvažnije europske institucije“.

Giorgio Battistelli: *Jules Verne*, ansambl Ars Ludi / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezù

Osim što je izveden njegov muzikoteatarski *Experimentum mundi* iz 1981., taj nagrađivani skladatelj za Venecijanski je biennale pripremio praizvedbu talijanske verzije opere *Jules Verne* iz 1987. godine.

U toj su izvedbi sudjelovali stari lavovi novoglazbene scene, udaraljkaški trio **Ars Ludi**, kojima je dodijeljen Srebrni lav.

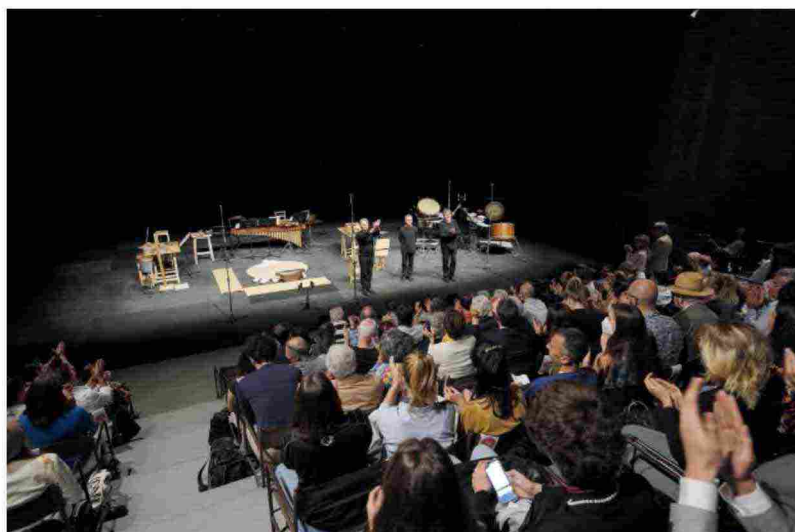
Giorgio Battistelli: *Jules Verne*, ansambl Ars Ludi / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezù

Oni su, pak, na svome drugom nastupu u sklopu Biennala, uz (uvijek ekstatičnu) najavu Toma Servicea, poznatog voditelja s trećeg programa BBC-a, publici predstavili Battistellijev i Kagelov instrumentalni teatar, odvođeći nas ponovno u prošlost djelima nastalim 1996. (*Orazi e curazi* Giorgija Battistellija) te 1977. godine (*Dressur* Maurizija Kagela).

Ars Ludi u izvedbi skladbe *Dressur* Mauricija Kagela / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

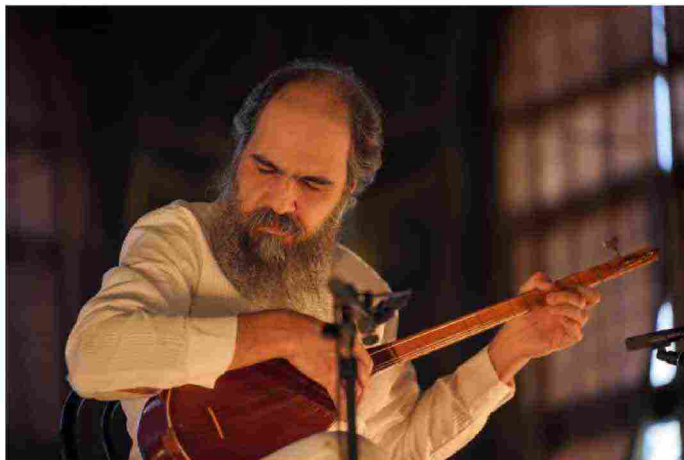
To je ipak koncepcijski, interpretativno i recepcijski funkcioniralo s obzirom na *hommage* glazbenicima i Battistelliju, zahvaljujući kontekstu u kojemu je izvedeno te komplementirajući ideju ocrtavanja konstante i razvoja ideje muzičkog teatra u fokusu festivala.

Ars Ludi / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Tradicijska suvremenost

Dom suvremenoj glazbi i suvremenim izvedbama glazbe tradicijskog ishodišta pružili su različiti glazbeni i originalno neglazbeni prostori grada, a jedan takav prostor je i Salon Sansoviniano Biblioteke Marciana, gdje je iranski glazbenik **Mehdi Jalal** izveo improvizaciju te svoj autorski program, molitveni ritual za tanbur, jedan od najranije zabilježenih trzalačkih žičanih instrumenta koji i danas za ljude čijoj kulturi pripada nosi konotaciju sakralnoga.

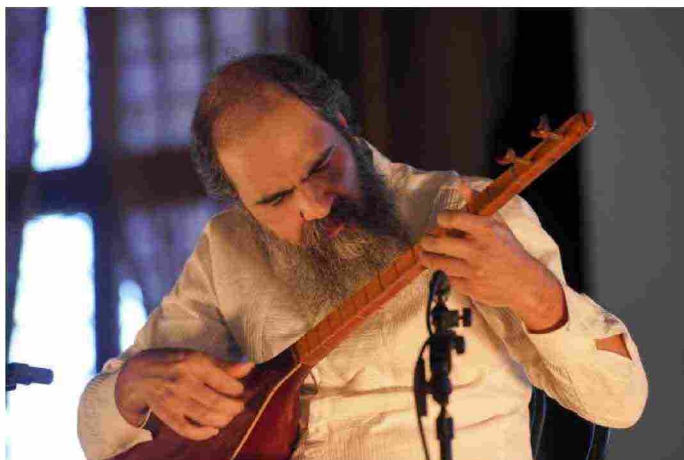
Unfolding by Mehdi Jalali / Courtesy La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Jalal je predstavio glazbu nastalu u svim trima vrstama maqama, ključnoga glazbenog obrasca za taj instrument, koji su se kroz povijest prenosili s jednog majstora na druge isključivo u praksi, oralno i glazbovanjem. Prije koncerta izrazio je podršku ženama u Iranu i diljem svijeta koje ustaju protiv nasilja, femicida i opresije. Taj je čin, iz usta istaknutoga iranskog glazbenika i muškarca, bio tim više snažan što se odvio svega dva dana nakon tragične smrti Mahse Amini u Iranu.

Unfolding by Mehdi Jalali / Courtesy La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Slojevanje značenja glazbe i kultura koje su se susrele tom prilikom dodalo je još jedno očište promatranju suvremenosti u okviru Biennala, ali i niz promišljanja koja se javljaju kroz raznolika superponiranja suvremene glazbe i umjetnosti s poviješću, prostorima, kulturama te rukopisima čiji su identiteti i ishodišta drugačija.

Unfolding by Mehdi Jalali / Courtesy La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Povratak Odiseja i glazbeno-scenskog repertoara

Nimalo nevažna činjenica za tematski fokus jest da je Venecija operni grad, dom prve operne kuće gdje je tri godine nakon njezina otvorenja, 1640. Claudio Monteverdi predstavio svoju operu *Il Ritorno d'Ulisse in Patria*, u Teatru Santi Giovanni e Paolo. Sada, 350-ak godina kasnije, na ovogodišnjem Biennalu **Simon Steen-Andersen** priredio je svoju premijeru najnovijeg uratka iz područja muzičkog teatra, *The Return*, u kojemu se referira na Monteverdija te tako u svome *Povratku* istražuje upravo glasovitu praizvedbu Monteverdijeva *Povratka*.

Simon Steen-Andersen: *The return* (a.k.a. Run Time Error @ Venice feat. Monteverdi) / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Dio materijala za svoje djelo ovaj je – hrvatskoj publici (s Muzičkog biennala Zagreb te iz etera Hrvatskog radija) poznat – autor ranije snimio u Arsenalima, jednome od glavnih 'poprišta' Venecijanskog biennala. Neminovni multimedijški element u glazbeno-scenskim djelima suvremenih autora prisutan je tako i u njegovu djelu kojim teži tematizirati grad u kojemu stvara i prouzvodi ovo djelo te njegova slavnog skladatelja, ne glazbenim sredstvima ili tek tematskim referencama, nego i vrlo doslovno.

Tri pjevača i barokni ansambl na izvedbi u teatru ulaze u interakciju s ranije snimljenim materijalom, video scenama u kojima Andersenov Jupiter u ronilačkom odijelu noseći masku za ronjenje pjeva uz obalu Arsenalu dok Odisej besciljno luta tamošnjim velikim prostorom kojim su proteklih mjeseci prošetao brojni posjetitelji Biennala.

Simon Steen-Andersen: *The return* (a.k.a. Run Time Error @ Venice feat. Monteverdi) / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Produkciju ovoga multimedijskog glazbeno-scenskog djela omogućila je potpora poznate Zaklade Ernst von Siemens, bez čega tako veliki projekti danas nisu ostvarivi, a povjerenje su dali timu Venecijanskog biennala koji je djelo naručio u sklopu ovogodišnjeg fokusa na glazbeno-scenski aspekt, odnosno, eksperimentalni muzički teatar.

Simon Steen-Andersen: *The return* (a.k.a. Run Time Error @ Venice feat. Monteverdi) / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Jedan od ciljeva ovogodišnjeg festivala bio je uspostaviti vezu između eksperimentalnosti venecijanske barokne opere i recentnih razvoja u suvremenoj dramaturgiji, uključujući u taj aspekt i najvažnije gradske institucije i povijesne lokacije. Da bi se mogla procijeniti uspješnost te ideje u cijelosti, trebalo je posjetiti sve izvedbe i program festivala, što ovdje nije slučaj, pa slijedeći brojne muzikološke naslove, ostavljamo i Biennalu priliku da to bude „prilog za temu“.

Eksperimentalni muzički teatar

Propitujući formu u fokusu i medij izražavanja kroz koji progovara o nekoliko relevantnih tema današnjeg društva (na vrlo sofisticiran i nimalo 'prvoloptaški' način), još jedan ovakav rad nastao upravo za Biennale Musica ostvario je istaknuti multidisciplinarni autor, u ovom slučaju skladatelj, redatelj i scenograf, **Michel van der Aa**.

Michel van der Aa, predavanje na Konzervatoriju Benedetto Marcello / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Ovo poznato ime u kontekstu suvremene glazbe i umjetnosti možda zazvuči poznato i slučajnom čitatelju ovog teksta jer je upravo van der Aa bio jedan od petoro skladatelj(ic)a u fokusu Muzičkog biennala Zagreb 2017. godine, kada je taj festival nosio dosad najdulji podnaslov (u jednoj riječi), *Honorificabilitudinitas*. Spominjem to ne samo kao pomoć kod prisjećanja, nego i zato što je svojom venecijanskom praiizvedbom u glasovitom povijesnom kazalištu Goldoni ovaj autor još jednom dokazao zašto zaslužuje biti dijelom i ovakvoga pomalo pretencioznog konteksta.

Nažalost, taj put nismo imali priliku ugostiti autora u Hrvatskoj, no iskoči li se u nekom segmentu iz ustaljeno 'željeznoga' opernog i glazbeno-scenskog repertoara te se scenu uz otvori i vrhunskim suvremenim produkcijama koje bi usto oplemenjivale našu publiku, bio bi svakako među prvim imenima na *must have* listi.

The Book of Water

Venecijanska premijera *The Book of Water* dočekana je s nestrpljenjem, a pozdravljena s oduševljenjem. Posrijedi je projekt u području komornog muzičkog teatra, temeljen na noveli *Čovjek se pojavljuje u holocenu* Maxa Frischa, u čijem je središtu lik Geisera, 73-godišnjeg udovca koji se bori s gubitkom pamćenja.

Puno pažnje, kako dramaturške, tako i one glazbene (ali i zvukovne) posvećeno je neprestanoj kiši koja je, prouzročivši poplavu, zatočila Geisera u kući, fokusirajući cijelo djelo (pa i naslov) na element vode. Dojmljiv prikaz erozije, one osobne te erozije okoliša, podloga je za uspješan prikaz čovjekove borbe da u svemu tome pronađe smisao. Ujedno je riječ o nepretencioznom pristupu danas vrlo privlačnoj i na umjetničkoj sceni sveprisutnoj teme klimatskih promjena, održivosti, okoliša i njihove izravne povezanosti s vanjskim i unutrašnjim svakodnevnim životom ljudi.

Michel van der Aa: *The Book of Water* / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Tankoćutan pristup temi, liku u središtu priče, ali i pjevačkom glasu (sopranu) čija dionica pomaže skladatelju u izgradnji glazbene forme i njezina luka, postavljajući dva solistička sopranska 'stupa' unutar inače gotovo monodramski postavljene priče.

Glazbeni dio izvedbe počiva na sigurnoj, vrlo pouzdanoj i samostalnoj interpretaciji (na samoj sceni) članova ansambla Modern.

Video element donosi glavninu vizualnog dijela priče te predstavlja i njezin tijek, dok se glumčev (na minimum sveden) govor na filmu (Timothy West) te pjevačka dionica njegove kćeri (Mary Bevan) isprepliću s uživo izvedenim glazbenim materijalom koje donose glazbenici na sceni te središnjim likom pripovjedača, odnosno Geisera na sceni, kojega je utjelovio Samuel West.

Michel van der Aa: *The Book of Water* / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Time se ujedno uspjeva u proširivanju scenskog aspekta, ali i onog vremenskoga. Ostaje jedino želja čuti barem dio sopranske dionice i uživo, osobito imajući na umu poseban karakter sopranskoga glasa koji Bevan nosi, a kakav je tipičan za uloge koje pjevačkome glasu u svojim glazbeno-scenskim djelima donosi van der Aa.

The Book of Water će tijekom studenog gostovati diljem Nizozemske i Belgije, a taj je izdanak 66. muzičkog biennala u Veneciji svakako vrijedno (ponovno) pogledati i poslušati.

Cijelu ovu suvremeno promišljenu, gotovo minimalistički scenski postavljenu glazbenu priču pratili smo sjedeći u jednome od najstarijih kazališta Venecije i Italije, legendarnom Teatru Goldoni, što otvara niz drugih rukavaca struja razmišljanja o povijesti i suvremenosti te perspektivama za budućnost glazbeno-scenskog stvaralaštva.

Između teorije i izvedbe našao se diskurzivni program ovogodišnjeg festivala koji nije ostao tek na marginama i bez pozornosti koju takva grana festivala traži nego je ugostio neke od istaknutih svjetskih stručnjakinja i stručnjaka koji su iz različitih očišta i perspektiva govorili o različitim glazbama koje uključuju scenski aspekt.

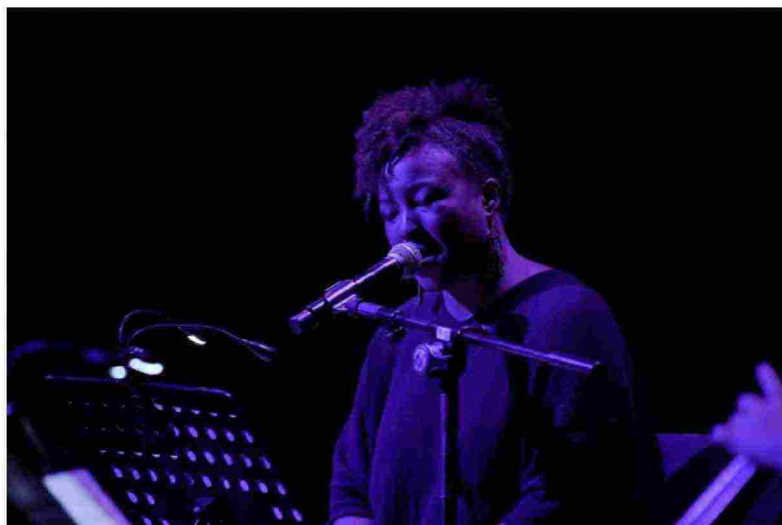
Bili su to: **Laura Berman**, **Helga de la Motte**, **Ellen Rosand**, dok je **Guido Barbieri** razgovarao s glazbenicima nagrađenoga udaraljkaškog ansambla **Ars Ludi**, a studentima i svim zainteresiranima predavanje je na tamošnjem Konzervatoriju održao skladatelj **Michel van der Aa**, gdje se u neposrednoj komunikaciji moglo doći do nešto boljeg uvida u razloge odabira i umjetničkih odluka tog autora.

Michel van der Aa, predavanje na Konzervatoriju Benedetto Marcello / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzi

Autori prisutni u ključnome programu festivala posvećenom eksperimentalnome muzičkom teatru, **Ondřej Adámek**, **Michel Van der Aa**, **Simon Steen-Andersen**, **Paolo Buonvino**, i **Yvette Janine Jackson**, na susretima s publikom i studentima imali su prilike razložiti svoja razmišljanja, smjernice, viđenje perspektiva te osobne odabire u tome umjetničkom području.

Netom nakon izvedbe *The Book of Water* u Mestreu je praižvedena radioopera, narativna kompozicija ostvarena kroz elektroakustičke zvukolike, zvučne efekte, instrumentalnu glazbu i tekst.

Yvette Janine Jackson: *Left Behind* / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzi

Prvo je to djelo u nizu posvećenom temi okoliša i socioekonomskog učinka svemirskog turizma na lokalne zajednice koje žive oko područja lansiranja. Pristupom materijalu, tretiranjem zvuka i sudjelovanjem svih sudionika izvedbe istaknula se ova izvedba od europskih produkcija sličnog predznaka.

Yvette Janine Jackson: Left Behind / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Ipak, u sjeni svježih dojmova van der Aaove praižvedbe, ali i nedorečenošću i dramaturškim slabim točkama, ostavila je blijed dojam nakon izvedbe, pa ostaje vidjeti hoće li drugi kontekst i prilika da se vrijeme pokuša drugačije doživjeti, biti neki od *game changera* za ovu istaknutu američku umjetnicu zvuka.

Yvette Janine Jackson: Left Behind / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

La continua mutazione

Zvučni teatar svoj je prostor tijekom Biennala pronašao i mimo prostora, u virtualnoj realnosti. **Thierry Coduys** i **Alexander Schubert** dobitna su kombinacija kada je posrijedi ovaj aspekt rada sa zvukom, prostorom i djelovanja u intermedijjskom prostoru.

Sleep Laboratory by Alexander Schubert / Courtesy La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzù

Coduysova VR priča smještena u Arsenale posjetitelja odvodi u podmorje, na Mjesec, u visoko gorje te pustoš, pri čemu je zvukovno zasićenje doživljeno nerijetko kao nadogradnja VR iskustva, više nego li komponirani zvuk mišljen kao zvučni odvojak muzičkog teatra.

Uzbudljiv je to i fantastično tehnički riješen projekt koji nastavlja uvijek zanimljiv Cuduysov rad koji otvara i definira nove vidike bavljenja zvukom u sferama mimo konvencionalnih.

Thierry Coduys: Le Cas de l'Hippocampe / La Biennale di Venezia – © Andrea Avezzi

Odlazeći iz Venecije, većina ljudi nosi uspomene i fotografije toga gotovo nesnosno lijepog grada, skupe replike karnevalskih maski, *dolci e pasti*, no mnoštvo zvukova, impresija te jedan povelik festivalski katalog bili su više nego dovoljno suvenira za ostati pod dojmom do nekoga sljedećeg posjeta laguni, živoj umjetnosti u prostoru minulih vremena.

SHARE

